

Keith Richburg i RÆSON:

De overvandt aldrig den irakiske hær

Interview af Henrik Ø. Breitenbauch

”I Irak boede jeg tre uger i en bil, bogstaveligt talt levede i bilen, hele tiden. Vi løb tør for mad og brændstof: så der blev jeg ekspert i at finde ud af, hvor benzinstationer lå før i tiden, komme ned i jorden, bryde ind i tankene og liste benzinen ud.”

RÆSON har mødt Keith Richburg, Washington Post's chef-korrespondent i Paris. Han har været udenrigskorrespondent i næsten to årtier. Fra 1991-4 var han en af de journalister, der henledte verdens opmærksomhed på katastroferne i Somalia og Rwanda. Om oplevelserne her skrev han bogen *Out of America: A Black Man*

Confronts Africa. Siden har han været stationeret i Hong Kong og Bangkok, og har rapporteret fra blandt andet Øst Timor, Afghanistan og senest Irak.

Om USAs problemer i Irak siger han: ”At det skulle være udefrakommende er complete bullshit, tror jeg. De overvandt aldrig den irakiske hær. Det ser ud til, at man i Washington ikke havde en rigtig plan for, hvad der skulle ske, hvis de ikke kæmpede mod os. Hvis de lod os komme ind i Bagdad, og så kørte en guerillakrig. [...] Irak har aldrig været et demokrati, så hvad er det vi forsøger på? Det var problemet i Somalia: vi kom ind, gav folk mad, stoppede hungersnøden - og så var der nogen der foreslog, at vi skulle gøre Somalia til en eller anden form for demokratisk model i Afrika. Men det virker aldrig.”

Om hungersnøden i Somalia 1993: ”Jeg tog mine egne billeder, og fik hele tiden opkald fra kontoret, hvor folk sagde: ”Ad, er det virkeligt nødvendigt at sende os ham den her halvdøde dreng med de tændstiktynde fingre, der ligger på jorden?”. Og jeg sagde: ”Ja, det er forsidebilledet, put det så i!” [...] Det er journalistens opgave: at komme udover krigsførelsen som klinisk proces – som folk foretrækker – og så vise dig, at der er rigtige mennesker involveret, rigtige mennesker som dør.”

1. Hvad de unge europæere glemmer
2. Hvad Europa vender ryggen til
3. Hvad USA vender ryggen til
4. Berlusconi: Folkets vilje
5. Hvad demokraternes og republikanerne er fælles om at ignorere
6. Afrika glider stadig tilbage
7. Hvad 9/11 har bragt frem i lyset
8. Guerillaens lette sejr
9. Godt at komme, bedst at gå igen
10. Fortæl mig hvad du ser
11. Fra Detroit til Hindu Kush

*Keith Richburg er Paris Bureau Chief for den ansete amerikanske avis Washington Post. Den prisbelønnede Richburg har været udenrigskorrespondent i to årtier, og har dækket krige, hungersnød, økonomiske vækst- og krisetider, sports- og kulturbegivenheder overalt på kloden. Fra 1991 til 1994 var han, som Washington Posts Africa Bureau Chief, en af de reportere, der var med til at henlede verdens opmærksomhed på katastroferne i Somalia og Rwanda. I 1997 udgav han en meget velskreven, ærlig og provokerende bog om sine oplevelser som vestlig – og sort – journalist i Afrika. Wall Street Journal skrev i sin anmeldelse af *Out of America: A Black Man Confronts Africa*: "Slående i både sin ærlighed og gru ... En fængslende erindringsbog, en passioneret påmindelse til et multietnisk demokrati om, at menneskelig værdighed ... er kilden til vedvarende individuel selvrespekt, både personligt og som borger". Efter Afrika har Richburg været stationeret i Hong Kong, Bangkok og Paris, og har rapporteret fra Øst Timor, såvel som krigen i Afghanistan og Irak.*

1. Hvad de unge europæere glemmer

Robert Kagan pegede på, at der er forskelle i det transatlantiske forhold, som stikker dybere end end bare midlertidige politiske positioner. Eller i det mindste er der en opfattelse af, at sådanne forskelle findes, og den opfattelse er igen del af det indenrigspolitiske spil på begge sider af Atlanten?

Jeg har rejst i meget af Europa og er enig med hvad bogen siger: Amerikanere er fra Mars og Europæere fra Venus. Men det, der skuffer mig i debatten er, at ingen af de to sider anerkender, at den anden har nogle tungtvejende argumenter. Europæerne synes, at amerikanerne er skøre, at de er skydevåbenselskende krigsspredere, osv. Amerikanerne synes, at europæerne er bløde, at alt de er interesserede i er deres velfærdsstater, at de ikke gider arbejde, osv. Der er ingen rigtig dialog, hvor man forsøger at forstå grundlaget for forskellene – som er historisk begrundede. Her i Europa – og det selvom jeg ikke ser mig selv som specielt pro-amerikansk – er jeg nødt til at forklare folk, at der er grunde til, at USA gør ting. Tag perioden før Irak-krigen: alle skød skylden på USA for sanktionerne, som "slog Irakiske spædbørn ihjel", og der var jeg nødt til at sige: "Stop lige et øjeblik: dette var ikke noget, der skete en tilfældig dag, hvor USA besluttede sig for at pålægge Irak sanktioner." Man er nødt til at gå tilbage i historien, til dengang Irak invaderede Kuwait. Der var ikke engang en slutning på Golfkrigen: der var en våbenhvileaftale, ifølge hvilken Irak gik med til at afruste – og sanktionerne blev indført indtil Saddam Hussein gjorde det. Jeg talte med en masse unge europæere, som havde de svært ved at forstå dette: at sanktionerne ikke var noget, der blev fastlagt fordi USA og Storbritannien hader arabere og ville pålægge Irak sanktioner.

Der er måske også, i Europa, en mangel på forståelse af, hvordan det amerikanske politiske system fungerer? Netop. Det giver forsimplinger. Generelt er jeg enig med europæerne, men problemet er, når de foreslår løsninger, som man ville virke hjemme i deres egne lande. Tag Frankrig, som er et meget centraliseret land: hvis der er et problem kan man få vedtaget en lov og adressere problemet på den måde. Folk siger for eksempel: "dødsstraf er forkert", og det er jeg enig i. Og så fortsætter de: "Men hvorfor afskaffer den amerikanske præsident ikke bare dødsstraffen?" Men sådan fungerer det ikke: hver delstat fastlægger sine egne love, og hvis den konkrete delstat har en lov om dødsstraf, så er der ingenting præsidenten kan gøre for at ændre på det. Mange europæere, virker det som om, forstår ikke helt den pointe om USA. I Amerika er skydevåben et problem, det erkender alle, men det er et delstatsligt ressortområde. Delstater som New York og Californien har meget stramme regler for kontrol med

skydevåben, mens andre ikke har. Der er ikke en national lov, hvor præsidenten lige svinger med sin tryllestav og pludselig er alle våbnene væk – sådan fungerer det ikke.

Det er en anden forskel: domstolenes, den dømmende magts politiske rolle i USA, hvor magten i Europa som oftest er hos regeringen?

Ja, vi har en grundlov som betyder noget, hvorimod man i mange lande som Frankrig har arbejdet sig igennem en hel del i løbet af deres historie – Storbritannien har ikke engang en. Så for mange europæere betyder ”en grundlov” ikke noget, eller man kan bare ændre på den med en lov. Ideen om, at man har ret til at bære våben, den står – lige meget hvordan man vil fortolke den – i den amerikanske grundlov. Det er meget besværligt at vedtage en lov, for at ændre noget i en grundlov, som er betragtet som værende hellig.

Begrebet om, at ”loven går forud for alting” [’rule of law’] har altså en anden betydning i de angelsaksiske common law-lande?

Det er rigtigt. I USA skal de love som Kongressen vedtager være i overensstemmelse med grundloven, hvorimod det i Europa er parlamentet, der skaber love. En anden ting er, at mange af de europæere i 20’erne og 30’erne som jeg taler med – når de kritiserer USA, så gør de tilsyneladende med manglende kendskab til deres egen historie. Det virker som om de tænker, at fordi de i de sidste 20 år har konstrueret meget egalitære samfund... det virker som om de glemmer, at det tog meget lang tid at komme dertil. Når mine venner kritiserer dødsstraffen i USA er jeg nødt til at sige: ”stop lige en halv, det var Mitterand, der afskaffede dødsstraffen i Frankrig. Det er ikke sådan, at I ikke har haft dødsstraffen i over hundrede år. Og efter befrielsen hængte I folk i lygtepælene...” [ler]. Så I kritiserer os for at have dødsstraf og det er kun 20 år siden I afskaffede den hos Jer.

Angående forsøget i Europa på at trække forskellen voldsomt op mellem USA og Europa, så glemmer folk, at lande som Spanien og Portugal for ganske nylig holdt op med at være diktaturer, og at Frankrig basalt set ikke var et demokrati, i denne omgang, indtil det første magtskifte fandt sted med Mitterand?

Det er præcis det, jeg siger: man er nødt til at minde europæerne om, at før I spiller hellige og begynder at kritisere USA, så er man nødt til at gå 20 år tilbage i tiden. Men det er svært at sige til en, der er 25 år gammel, for de kan ikke huske forskellen. En italiensk ven blev ved med at kritisere, hvad USA gør, men i lang tid var Italien ikke engang et rigtigt land: se Mussolini-årene, mafiaens indflydelse, de Røde Brigader dræbte folk, og nu har man valgt en fyr, som har meget tvivl-

somme forbindelser. Og i Grækenland havde man 17. Novemberbevægelsen: så Europa var et ganske kaotisk sted så sent som i 60erne og 70erne.

2. Hvad Europa vender ryggen til

Folk har en tendens til at overse deres egne fejl, som for eksempel her i Frankrig den vidtgående korrupsion i den franske politiske elite: det er en meget selektiv hukommelse?

De kan godt lide at kritisere de amerikanske sociale og racemæssige problemer, uden at se på deres egne. Jeg siger til dem: Har I nogensinde været ude i den parisiske *banlieue*, har I set hvordan I behandler Jeres arabiske og muslimske befolkning? Det er ligeså slemt som enhver ghetto i USA. De ignorerer deres sociale problemer her, men kan godt lide at pege på problemerne i USA. Jeg læser *Le Monde* hver dag, men ser næsten aldrig artikler, som virkelig undersøger dybden af den arabiske vrede i de parisiske forstæders ghettoer, manglen på arabiske ansigter i parlamentet, i regeringen, på tv, i medierne her. Jeg ser aldrig de emner diskuteret i aviserne, som for eksempel *Le Monde*. Så de har et kæmpeproblem, som ikke bliver adresseret. Det er meget nemmere at kritisere USA, end at se på deres egne problemer.

I krigen mod terror har europæerne og amerikanerne forskellige opfattelser af, hvor stor truslen er. Er de forskelle, i trusselopfattelsen og de forskelle vi talte om før, forbundne med hinanden?

Det tror jeg er to forskellige ting. Angående krigen mod terror, der var europæerne og amerikanerne generelt enige, specielt i Afghanistan, hvor der var en høj grad af samarbejde. Enhver europæer, med undtagelse af den yderste venstrefløj, mente at USA havde ret til at gå ind i Afghanistan. Alle lod til at acceptere det på grund af angrebet på USA. Det var da amerikanerne skiftede krigen mod terror til Irak, at de store forskelle opstod, og folk sagde ”hvorfør Irak?”. Halvtreds procent af amerikanerne var enige: det var ikke så bredt accepteret. Når der nu er 60% som er for krigen, så skyldes det, at når soldaterne en gang er i kamp, så tenderer amerikanerne til at enes. Logikken var: ”OK, vi ville ikke have at de skulle angribe, men nu soldaterne er der, så vil vi vinde, vi støtter tropperne.” Det er det, der foregår nu.

Hvor meget af utilfredsheden i Europa tror du kommer fra problemet med, om USA ville gå gennem FN, snarere end Irak-emnet selv?

Det var en stor del af det. De fleste var komplet ligeglade med Saddam Hussein – igen med undtagelse af den yderste venstrefløj, som ikke mente man burde

angribe et andet land [‘another fellow country’]. De fleste regeringer og folk herovre mente, at Saddam Husseins regime var ganske forfærdeligt, men de kunne ikke lide ideen om, at USA løb rundt og valgte, hvem de ville sparke ud. Set i bakspejlet mener jeg europæerne havde ret: med en mere international koalition ville amerikanerne ikke have de problemer de har nu, hvor de er alene med briterne, uden at have nok mandskab på jorden og stedet bliver mere og mere kaotisk – mens resten af verden siger: ”Nå, men det er ikke vores problem”. Europæerne havde bestemt helt ret i princippet om at gå igennem FN. Men på den anden side: selvfølgelig ville de være for det, for det er der Europa har styrke. Det har Europa ikke rigtig i nogen anden institution end FN: deres forsvar er relativt små, og bortset fra briterne kan de ikke projektere styrken nogen steder hen. Franskmandene har det næststørste militær i Europa, men de er ganske langt bagefter. Økonomisk giver de meget humanitær hjælp, men er ikke så store som USA og Japan. Den eneste måde man er stærk er gennem diplomati – når man gør det hele multilateralt og går gennem FN.

3. Hvad USA vender ryggen til

Dermed er det også et spørgsmål om egeninteresse? Truslen om ikke at gå gennem FN kom fra præsident Bush’s Nationale Sikkerhedsstrategis doktrin om ”forebyggende indgreb” [‘pre-emption’] – som igen kom efter 11. september. Tror du europæerne undervurderer graden af forandring i amerikansk politik efter den 11. september?

Ja, helt bestemt. Det hører jeg igen og igen. Europæere, der har været i USA efter 11/9 – fra statsministre til almindelige mennesker – fortæller mig, hvor chokerede de har været over et se alle de amerikanske flag vaje. De blev klar over, at alt det som man bekymrer sig over herovre, som at låse folk inde på Guantanamo, det er amerikanerne komplet ligeglade med: vi blev angrebet. Der er helt klart en følelse af, at vi er i krig i USA. ”Vi er komplet ligeglade med, at hvis nogen hundrede fyre, som blev samlet op i Afghanistan, og nu sidder i Guantanamo ikke bliver bragt for en domstol: det er lige meget, de er terrorister. De har ikke fortjent de samme rettigheder!” Den europæiske forargelse over folkene i Guantanamo har ikke genklang i US. Der er smule bekymring nu, om at regeringen er gået for vidt i begrænsningen af borgernes rettigheder, men ikke meget: de fleste amerikanere erkender, at tingene måtte ændres.

Men i mange europæiske lande, som Frankrig med algerne, italienerne med de Røde Brigader, briterne med IRA, grækerne med 17. november, Spanien med ETA – der er man vant til, at der er bom-

ber, der sprænger. Man er vant til en vis grad af vold, at der er kriminelle som kidnapper folk og den slags.

Men vel kun en vis grad af vold?

En vis grad, for selvfølgelig var 11/9 stor. Men deres holdning er: ”terrorisme er noget man er nødt til at vænne sig til”. USA har altid været beskyttet mod den af de to oceaner, USA har altid været et åbent samfund. Man kan flyve ind til New York og rejse gennem 50 stater... det er et utroligt åbent sted. Men terrorister kan udnytte det. Når man er i USA, så har politiet ikke ret til at stoppe dig og bede om ID. Det har de i Europa, og europæerne har vænnet sig til at leve med en vis grad af politi-stater og terrorisme. For nylig var jeg i Holland for at lave en historie om hollandske muslimer. De muslimske studerende klagede over, at politiet altid bad dem om at ”passere gaden” når de stod på et gadehjørne: det er jo diskrimination. Min hollandske oversætter sagde: ”men det er politiet, man skal gøre hvad de siger”. Men man er ikke nødt til at gøre, hvad politiet siger: hvis politiet tager fejl så har man rettigheder! Det er bare en helt anden måde at tænke på her. Et helt andet syn på, hvad frihed er. Når jeg forklarer venner, der kommer på besøg for at shoppe, at stormagasinerne er lukkede om søndagen, så bliver de chokerede: ”Hvordan kan de være lukkede om søndagen?” Jeg svarer: ”fordi de har en lov, der siger, at de skal lukke”. Så siger de: ”Men det er en privat butik, hvordan kan regeringen bestemme, hvornår en butik skal have åbent? Hvis butikken vil tjene penge og holde åbent indtil midnat så er det vel butikkens sag [‘business’]?” Og jeg svarer: ”Ikke i Frankrig, her er det regeringens sag [‘business’]” [ler]. Hvad hvis folk vil arbejde, hele dagen og hele natten. Det kan de ikke, de må ikke arbejde mere end 35 timer om ugen. Det kan mine amerikanske venner ikke fatte! Det er hele ideen om den amerikanske drøm: at en indvandrer åbner en kiosk i New York eller Washington eller et andet sted, og arbejder der hele tiden for at tjene penge. Det ville sikkert være ulovligt herovre!

4. Berlusconi: Folkets vilje

Hvorfor synes amerikanere at acceptere en højere indkomstulighed end europæerne generelt gør?

Det er et godt spørgsmål. Jeg er ikke sociolog og må gætte, men det kan have noget at gøre med, at vi har den overbevisning – hvilket ikke er sandt – at alle har en lige mulighed for at bevæge sig op ad den sociale rangstige. Og derfor er man mere parat til at tolerere en højere grad af ulighed: ideen er, at hvis man arbejder hårdt nok, lægger nok timer i det, så kan man bevæge sig fra eet niveau til et andet. Og hvis der er en bum på gaden, så er det hans egen skyld: se hvor mange af

indvandrerne som kom herover med ingenting i lommene, og nåede middelklassen. Så hvis han er hjemløs, så er det hans problem.

Der er altså også mere tro på, at man er personligt ansvarlig for sin egen situation?

Det er rigtigt. Samfundet må tage vare på de mest ... de hjælpeløse, de handicappede, de ældre, og samfundet har en forpligtelse til at sørge for, at der ikke bliver diskrimineret mod nogen, på grund af din race, religion eller noget. Men på bundlinjen: når samfundet har sikret, at alle har en lige mulighed, så er det hans problem. Det er ikke samfundets problem, at garantere ham en bestemt indtægt eller et bestemt sted at bo. En anden forskel er, at europæerne tenderer til at se ned på folk som er ”for velhavende”. De ser ned på een, som har tjent 200 millioner dollars på et år, mens man i staterne vil se op til den person: Bill Gates betragtes som en helt. Herovre ville han være en, som har for mange penge, det meste ville blive beskattet bort, og det ville være upassende med så mange penge. Det er helt anden opfattelse. I USA hakker man ikke på hinanden for at være velhavende – faktisk drømmer alle om at blive det.

Som Bill Safire skrev i New York Times om “sociologen Jennifer Lopez” der sang “don’t be fooled by the rocks that I’ve got/I’m still Jenny from the block”, fordi man har en optimistisk vurdering af egen situation, at det måske bliver mig en dag?

Netop. Alle tror, man kan komme foran – alle vil være den næste millionær. Det er også derfor Demokraterne altid taber i amerikansk indenrigspolitik når de forsøger at trykke på klassekampsknappen. Når de forsøger at få modstanderen – som med George Bush, faderen, i 1988 – til at fremstå dårligt, ved at sige ”han er en elitist med en velhavende baggrund”, så virker det aldrig.

Og som med Al Gores taktik i 2000?

Helt som med Al Gore: man er ligeglad med, om nogen er velhavende. Det bliver ikke betragtet som en dårlig ting. Man kan ikke trykke på den knap og sige, at han er ude af kontakt med virkeligheden, fordi han er velhavende. Som en af de politiske kommentatorer skrev: folk foretrækker at vælge velhavende mennesker, fordi de ved, at de ikke vil stjæle.

Og det er præcis den negative fremstilling af Bush-administrationen i de europæiske medier: at det er mistænkeligt, at regeringen består af velhavende personer?

De færreste amerikanere mener, at Bush faktisk gør hvad han gør for at få penge ind på sin bankkonto: disse mennesker er allerede millionærer, det har de ikke behov for. Amerikanerne tror ikke, at vi invadere-

de Irak for at give en eller anden kontrakt til Halliburton. De fleste rigtige mennesker ihvertfald: den yderste venstrefløj måske.

Men det er der mange mennesker i Europa, der tror?

Her i Europa findes der en elitær attitude, for eksempel til Berlusconi – som er lidt af en klovn. Man siger: hvordan kan den fyr være forretningsmand [mens han er i sit embede], hvordan kan han [på acceptabel vis] have alle disse modstridende funktioner? Men altså: han var valgt af folket. Så hvorfor bliver I og alle medierne ved med at gå hårdt til disse habilitetsproblemer, når han blev demokratisk valgt af folket? De vidste alt om ham i Italien, og stemte på ham alligevel.

Man får de ledere man fortjener?

Ja, de stemte ham ind. Hvis man læser *Economist*, aviserne her [i Frankrig], så kan man få det indtryk, at det italienske demokrati er i fare. Men han har altid påvirket domstolene. Folk vidste det: italienerne er ikke dumme og han vandt med en stor margin [’landslide’]. Hvis det er det de vil have, så er deres beslutning. Da jeg boede i Staterne plejede jeg at tænke på mig selv som ventreeorienteret. Da jeg kom til Europa blev jeg nødt til at definere ”til venstre” på en anden måde: for mig betyder det, at regeringen, det offentlige skal lade mig være i fred, mens her betyder ”venstrefløj”, at regeringen bør være involveret og justere på tingene, og bestemme hvor mange timer jeg kan arbejde. Ideen er for det første: folket bør bestemme så meget som muligt; for det andet: lad mig være i fred! [ler]. Det er basalt set mit ideal. I USA ville det blive anset som værende ”til venstre”, mens det her sikkert er ”libertariansk”.

5. Hvad demokraterne og republikanerne er fælles om at ignorere

Paul Krugman [klummeskribent i New York Times, red.] mener, at Bushs skattesænkning – fordi den vil skabe store underskud på statsfinanserne i fremtiden – er en snedig måde at tvinge kommende regeringer til at skære i velfærdsydelse. Tror du, at amerikanerne vil acceptere en sådan forandring?

Nu er jeg ikke økonom, men jeg er overordnet set enig med de fleste ting han siger. Men jeg tror, det er et ret åbent økonomisk spørgsmål om, hvorvidt budgetunderskud nødvendigvis er en dårlig ting. Men ingen har nogensinde vundet et valg på at skribe op om budgetunderskud. De fleste amerikanere er ligeglade med underskud: dem kender de derhjemme fra. Så det er en esoterisk teori: USA går ikke fallit. Amerikanerne kommer til at blive nødt til at acceptere en eller anden form for nedskæring, måske ikke nu, men senere.

Problemet med dette emne er, at Republikanerne kan ikke røre ved det af politiske årsager og Demokraterne misbruger det. Al Gore var forfærdelig i 2000-valget, for han er intelligent og burde vide bedre end at lade som om, at der ikke er et problem med Pensionen – og beskyldte Republikanerne for at ville sætte gamle mennesker på gaden. Alle pensionisterne stemmer Demokratisk: de vinder gentagende på at gøre gamle mennesker bange for at Republikanerne skal tage deres pension fra dem. Det er simpelthen et stemmeslugende emne. Så længe den forskel findes vil Demokraterne ikke gøre noget for at løse problemet, men i stedet sende det retur, og lade som om det ikke findes. Bush havde en god idé: at lade unge lønmodtagere tage en lille del penge ud af Social Security og investere det privat.

Altså lade pensionssystemet fungere gennem personlige opsparingskonti?

Personlig opsparing, ja: på den måde er man ikke længere 100% afhængig af statens velfærdssystem. Men Bush blev hårdt kritiseret af Demokraterne. Vi har behov for en konsensus hen over midten angående den reform, men det er ikke sandsynligt, at en sådan opstår snart. Begge sider har en vælgermæssig fordel i konfrontationen, så de samarbejder ikke. Om man med skattesænkningerne sigter mod at skabe det, det ved jeg ikke. Men de muligvis komme til at udvirke det – hvis de tvinger folk til at sætte sig ned sammen og finde en måde at reformere programmet på, så er det godt. For det er noget, der skal gøres: det bliver ikke nogen pension til mig, når jeg bliver 65 – systemet vil ikke findes længere, fordi der ikke er nogen, der gør noget [for at reformere det] nu.

6. Afrika glider stadig tilbage

Din bog – Out of America: A Black Man Confronts Africa – fra 1997 indeholdt en trist udsigt for Afrika. Er det blevet bedre siden?

Det er blevet værre. Hvis jeg skrev den samme bog nu ville den være endnu mere negativ. Selvfølgelig kan man altid finde enkelte succeshistorier, men: som nævnt i bogen var Syd-Afrika sådan en på det tidspunkt, Zimbabwe var det måske også. Men begge dele er gledet baglæns. Elfenbenskysten var et udmærket sted, det er gledet baglæns; i Liberia fik de en fredsaf-tale, som gik i stykker, og så endnu en borgerkrig, så det er stadig noget rod. Congo er endnu værre end det var under Mobutu. Det er ikke engang et rigtigt land længere: det er inddelt i omkring fem forskellige zoner, kontrolleret af forskellige folk. Det ser ud som om alting tager to skridt frem og eet tilbage i Afrika. Derfor er jeg ikke særlig optimistisk på kontinentets vegne.

Et andet stort problem er det voksende hul mellem Afrika og resten af verden. Resten kører på den her højteknologiske, IT-relaterede vækst og Afrika glider bare længere og længere tilbage. Afrika er ved at blive irrelevant.

På grund af det manglende bidrag til verdensøkonomien?

Ja, deres relative del af verdensøkonomien svinder ind. Det er det, der er så trist ved situationen: kontinentet er ved at blive irrelevant.

Et andet stort problem i Afrika er vel korruptionen i den offentlige sektor, som bremser både hjemlige og udefrakommende initiativer?

Det store problem, skabt af vesten, europæerne i de sidste 30 år har været at hælde penge ind uden at kræve ansvarlighed [’accountability’]. Det var simpelthen, som jeg skriver i min bog, en dobbelt standard. Intet andet sted i verden ville man pumpe så mange penge ind uden nogen form for krav om ansvarlig regnskabsførelse – og når nogen faktisk krævede den form for ansvarlighed, så spillede afrikanerne racekortet og sagde: ”Det er racistisk: det er kolonitigt at kræve, at vi skal aflægge regnskab for pengene.”

Der var et element af dårlig samvittighed?

Alle følte sig skyldige over kolonismen, meget skyldige med hensyn til slaveriet. Så der var – og er – en tendens til at lade afrikanerne slippe lettere. Til ikke at holde dem fast på de samme standarder for regnskaber og ansvar som gælder for andre. Det er den faktiske racisme for mig. Hvis man ser på Afrika nu, så gjorde det jo ikke noget godt for Afrika – vel?

Et andet element i din bog er den fornemmelse af håb for Afrika, der var efter Murens Fald, en optimisme om, at demokratiet var lige om hjørnet. Men det modsatte skete, måske på grund af den geopolitiske forandring...

...kontinentet mistede sin relevans, ja. Mens sovjetterne, amerikanerne og kineserne konkurrerede om Afrika, så havde de en grund til at blive og forblive engageret. Men nu kan man faktisk måske få en bedre konjunktur, hvad det angår på grund af krigen mod terror. I det mindste i lande som Kenya, Tanzania, i Nordafrika og det muslimske Afrika – der er USA engageret fordi man ikke vil have, at de skal blive til Al-Qaida-baser. Hvis krigen mod terror kan udvirke det: gøre Afrika relevant igen, så er det en god ting.

Een ting, der ikke tiltrækker meget opmærksomhed hverken i Danmark eller USA er fransk indflydelse i Afrika. Og de franske korruptionsskandaler på højeste niveau har som regel en afrikansk forbindelse?

Det er ikke et emne jeg ved meget om, men jeg mener ikke, at det er noget der er til fordel for afrikanerne – mere til fordel for fransk national interesse. For at holde Frankrig inde i spillet: franskmændene føler, at de har en kulturel forbindelse til det fransktalende Afrika. Generelt handler det mest om at sikre Afrika som bastion for fransk handel, og det faktum, at Afrika gør Frankrig vigtig på verdensscenen. Der er ikke mange steder i verden, hvor Frankrig bliver anset for at være en supermagt – udover Afrika. I Mellemøsten har de forbindelser og kontrakter, men jeg vil ikke sige, at de har nogen egentlig indflydelse. I Asien mistede de deres indflydelse med kolonierne for fyrré år siden. Men Afrika er et sted, hvor Frankrig regerer.

7. Hvad 9/11 har bragt frem i lyset

Har 11. september ændret noget for amerikansk Afrika-politik?

Kun det, at USA er begyndt at være opmærksom på, at man ikke bare kan lade steder som Somalia eksistere som ”mislykket stater” – at man er nødt til at involvere sig. For nylig så vi, at Powell, før han ankom til Madrid til donorkonferencen om Irak, mellemlandede i Kenya for at holde samtaler om de sudanesiske fredsforhandlinger. At Udenrigsministeren gør det – midt i krigen i Irak og Afghanistan – det er ret sigende. Osama bin Laden plejede at bruge Sudan som base førhen: nu vil man være sikker på, at den sudanesiske regering løser konflikten.

Det lader til, at den sudanesiske regering kontaktede USA vedrørende Osama bin Laden før bomberne i Kenya – men at Udenrigsministeriet dengang ikke var interesseret?

Tilsyneladende var han ikke engang officielt anklaget for noget på det tidspunkt, så legalt set kunne han ikke være blevet arresteret, selvom sudanenserne skulle have tilbudt at aflevere ham.

Men en sådan juridisk detalje ville betyde mindre nu? Nu ville den slags være helt lige meget.

Der var altså en manglende interesse i Udenrigsministeriet?

... og i Det Hvide Hus: der var ikke nogen, der var særlig skarpe angående terrorismen. Kommissionen, der behandler 11. september kommer givet med en overvældende rapport, hvis de går langt nok tilbage. I begyndelsen af 1995 skrev jeg en artikel fra Filippinerne, hvor jeg var dengang. Historien handlede om nogle muslimske ekstremisters plan om at slå paven ihjel under hans besøg der, og samtidig sprænge fem eller seks amerikanske rutefly i luften over Stillehavet. In-

gen var særligt opmærksomme på den historie, ikke engang min redaktør. En af dem, der var involveret i historien var Ramzi Yousef, som allerede havde været en del af angrebet på World Trade Center i 1993 – og senere blev det selvfølgelig opdaget, at han var forbundet til Al-Qaida og bin Laden. Dengang tænkte de dels, at det bare var nogle filippineres luftige påfund og dels, at: ”Åh, Richburg er sgu’ blevet skør ovre på Filippinerne”, så den fik aldrig den opmærksomhed den fortjente. Men det var en ganske alvorlig plan: politiet stormede [Ramzi Yousefs, red.] lejlighed og fandt kort over pavens rute, sprængstoffer og præstebeklædninger – de havde åbenbart tænkt sig at spænde sprængstoffer på sig, og, forklædt som præster komme tæt på paven for at detonere det. Og de fandt kort og ruteplaner for United Airlines, American Airlines og alle de her luftfartsselskaber.

Det var den plan, der senere blev til den 11. september?

For mig var det den 11. septembers oprindelse: det var brugen af rutefly som våben, og det var den orkestrerede natur det havde. Det er Al-Qaidas varemærke: at det er koordineret. På den 11. september, da flyene ramte tvillingetårnene, gik jeg tilbage til mine notesbøger – jeg gemmer alle de notesbøger jeg nogensinde har haft – og fandt interviewene fra historien i 1995. På den måde havde vi en fin lille historie, der sagde: ”Det her går mindst tilbage til den plan”. Og hvis jeg vidste det, som bare var en eller anden journalist i Filippinerne, hvordan kan det så være, at regeringen ikke holdt øje med de fyre?

8. Guerillaens lette sejr

Din beskrivelse i bogen af etableringen af FN-missionen i Somalia er yderst interessant, for på trods af professionalismen virker den meget tilfældig?

Det var fascinerende at se bureaukratiet vokse. Det skete meget lidt i [den lokale] økonomi udover, at folk blev ansat af FN og nødhjælpsorganisationerne, som – sammen med journalisterne – blev de eneste arbejdsgivere i byen.

Det var en slags ”fred gennem bureaukrati”?

Ja. Jeg så det samme et par år senere i Øst Timor: pludselig blev nødhjælpsorganisationerne og FN de eneste arbejdsgivere: de betalte de højeste lønninger for at få de bedste timorer, og der var ingen folk i overskud til at gøre noget rigtigt arbejde der. Altså, hvorfor skulle timorerne have behov for, at alle de bureaukrater kommer derned for at lære dem at forbedre deres levevej? Giv ham da en fiskestang, et ned og en båd. Han kan da sikre sin egen levevej. Han har ikke brug for

eksperter til at fortælle ham noget. Han har fisket i 500 år, så det eneste han har brug for – fordi indoneserne brændte den gamle – er en ny båd.

Er der i din erfaring nogen overordnet lære man kan drage angående interventioner?

Bare hold bureaukraterne til et minimum, spørg folk hvad de vil have, og giv dem det – i stedet for at bringe alle Jeres eksperter ind for at lave ”behovsanalyser” og påbegynde kæmpestore projekter. Timor var et klassisk eksempel. Det var et ganske primitivt sted til at begynde med: alt man behøvede at gøre, var at sende dem en håndfuld små kano-både, eller bare skaffe dem noget tømmer, så de kunne lave deres egne både, og noget at lave fiskenet ud af – og så ville de kunne sørge for dem selv dagen efter, ikke? Det var alt de havde behov for.

I Irak ved jeg ikke hvad de har gang i: man taler om at skabe landet om til en mellemøstlig demokrati-model og alt det der pis. Jeg tror ikke, at irakerne har behov for, at amerikanerne fortæller dem, hvordan de skal køre deres eget land – det land har de haft i tusindvis af år. Der var ingen planlægning med henblik på tiden efter krigen.

I den forbindelse blev der klart begået nogle fejltagelser. De troede, at de, i den sydlige del, ville blive modtaget af jublende irakere, og at syden således ikke ville være et problem. Det andet var antagelsen om, at hele den irakiske hær ville overgive sig, at tropperne ville kunne bruges som fredsbevarende styrke. Det skete ikke. Så troede de, at der ville komme et kup, eller at de ville kunne slå Saddam ihjel indenfor de første par uger – det skete heller ikke. Problemet var, at de brugte den første Golfkrig som model, hvor hele hæren overgav sig. Men de overgav sig ikke, de forsvandt bare – og det er de folk, der skyder det hele sønder og sammen. At det skulle være udefrakommen er complete bullshit, tror jeg. De overvandt aldrig den irakiske hær. Det ser ud til, at man i Washington ikke havde en rigtig plan for, hvad der skulle ske, hvis de ikke kæmpede mod os. Hvis de lod os komme ind i Bagdad, og så kørte en guerillakrig. Man forestillede sig ethvert andet scenario: kemiske våben og kernevåben og så videre, men man tænkte aldrig på den mulighed: hvad nu hvis de ikke vil slås?

Hvad tror du udkommet bliver på kort og mellemlangt sigt?

Jeg er ikke optimistisk. Man bliver ved med at sige, at der er en masse tegn på fremskridt, og at angrebene bare er småting. Men da jeg var i Asien brugte jeg lang tid på at tale med vietnameserne: en guerilla vinder ved bare ikke at tabe. Det eneste han skal, er bare at blive der. Faktum er: USA har besat Irak, og på et eller andet tidspunkt vil de amerikanske soldater forlade Irak. Det kan være næste år, det kan være om to, fem eller ti år.

Men sandheden er, at når de tager afsted, så vil nogle af de irakere, der nu skyder på de amerikanske soldater stadig være der. Derfor kan guerillaen vinde ved bare at holde sig i live.

9. Godt at komme, bedst at gå igen

Men hvad når der kommer en eller anden form for normalitet, så den lokale økonomi kommer til at køre?

Det er, det man håber. Men guerillaen kan vinde bare ved at vanskeliggøre den proces. Tag ETA i Spanien: det er blevet vurderet, at ETA kun består af fem eller ti virkeligt forhædede medlemmer. Gennem målrettede drab har de nu fået næsten enhver politiker i Spanien ned til landsbyniveau til altid at have bevåbenede vagter med sig. Det samme med IRA i Storbritannien i den værste periode: det kræver simpelthen ikke så mange. Jeg har ikke været i Irak siden maj, men hvis vi nu antager, at der blandt de tidligere soldater i hæren, og de fanger de lukkede ud bare er nogle få, som vil presse den amerikanske hær ud ... et par tusind, fem tusind, ti tusind? Der skal ikke ret mange til at sprænge olierefene i luften, skyde de irakiske politikere, og sprænge politistationerne i luften. Amerikanerne bliver ved med at tale om, hvor sofistikerede disse angreb er: men det kræver tre fyre, en lastbil, noget gødning og noget dynamit for at have en bombe! De tre fyre kan holde 100.000 soldater låst fast i deres stillinger... Det er svært at se en vej ud af det.

Een ting man kan gøre er at trække sig ud med det samme, som franskmændene foreslog, og så overdrage det til en international styrke, som skal inviteres af en ny irakisk regering. Det er jeg for: bare træk alle soldaterne ud nu. Men så vil alle selvfølgelig sige: ”Nej, det kan man ikke, for så bliver Irak bare et stort kaos.” Men hvad så? Man kan enten blive der, forsøge at skabe et demokrati som Thomas Jefferson ville kunne lide det, eller man kan bare sige: ”OK, vi slap af med Saddam, nu har vi givet en ny fyr ansvaret, han er nu præsident af Irak – vi smutter.”

Og lade irakerne selv bære ansvaret?

Ja, og hvis de så vil blive ved med at skyde på hinanden, så: ”Vi er skredet, smuttet herfra”. Det er et scenario. Hvis man ser det fra et nationalt perspektiv, og spørger: ”er det at blive i Irak bare een mere amerikansk soldats liv værd” ville svaret være: ”Næh, ikke rigtig”.

Ideen om etisk udenrigspolitik er meget kompleks?

Jeg er overordnet enig med den; jeg mener, at det at gå ind og snuppe Saddam og Baath-partiet var det bedste USA kunne have gjort. Nu taler vi om at blive der endnu et par år for at bygge et irakisk demokrati. Men Irak har aldrig været et demokrati, så hvad er det vi

forsøger på? Det var problemet i Somalia: vi kom ind, gav folk mad, stoppede hungersnøden – og så var der nogen der foreslog, at vi skulle gøre Somalia til en eller anden form for demokratisk model i Afrika. Men det virker aldrig. Det fungerer ikke. Det må være irakerne selv, der bygger det; de bliver nødt til at blive trætte af at skyde på hinanden, og finde deres egen måde at stoppe det på. Irakerne er mere veluddannede og sofistikerede end somalierne nogensinde var. Så lad irakerne bygge deres eget system. Jeg tror, de vil blive ved med at være vrede og skyde efter ethvert system amerikanerne tvinger ned over hovedet på dem. Måske er den bedste ting bare at stoppe her, og lade være med at smide gode penge efter dårlige [‘cut our losses’].

10. Fortæl mig hvad du ser

Hvad er krigsreporterens særlige udfordringer?

Jeg kan ikke rigtig lide begrebet ”krigsreporter”. Jeg er bare en journalist, som tilfældigvis har været på stedet, når der var en masse krige igang. Man bliver ved med at sende mig til dem, men det er ikke noget jeg ville specialisere mig i. Problemet er, at når man først har dækket een, så bliver de ved med at sende dig ud til en ny, fordi de tror, du ved ”hvordan man gør den slags ting”. Men man forsøger bare at gøre det som ethvert andet job.

På en vis måde er det lettere, fordi under en krig – i det mindste i Irak og Afghanistan – der er det eneste man kan skrive om, det der er lige foran dig. Specielt når man er et sted uden kommunikation: jeg ser ikke CNN, læser ikke AP og Reuters. Det eneste jeg vidste, da jeg var i Basra, i Afghanistan eller endda i Somalia, det var, hvad jeg kunne se foran mig den dag, og tale med nogle mennesker, og så skrive det. For det meste, så endte det med at blive fuldstændig forskelligt fra, hvad man sagde i Pentagon eller til kommandocentrets briefinger. Det er den bedste form for journalistik: at være på jorden, og bare fortælle hvad man ser. Det siger jeg også til mine praktikanter: når I tager ud til en demonstration, så lyt ikke til dem, der har organiseret den, som siger at der var 40.000, eller til politiet, som siger, at der var 10.000: fortæl mig hvad du ser. Lad være med at snakke med gruppens leder, men gå i stedet ind i flokken og snak med almindelige mennesker om hvorfor de kom. Det er det eneste man kan gøre, og det er det samme når man dækker en krig: bare skriv hvad du ser.

Et gennemgående tema i din bog er mødet med døden i ekstreme katastrofer. For offentligheden derhjemme, så er det præcis disse hungersnødsofre og kvæstede civile som vi ved vi har forpligtelse til at – men som vi ikke vil – se i øjnene. Hvordan griber du det an?

Reporterens opgave er, tror jeg, kontant at konfrontere dig med det. Man vil have folk til at se ting, der gør dem utilpasse. Hungersnøden i Somalia var et klassisk eksempel. Jeg tog mine egne billeder, og fik hele tiden opkald fra kontoret, hvor folk sagde: ”Ad, er det virkeligt nødvendigt at sende os ham den her halvdøde dreng med de tændstiktynde fingre, der ligger på jorden?”. Og jeg sagde: ”Ja, det er forsidebilledet, put det så i!” Dit job er at slå for tingene, at få folk til at bekymre sig om dem – hvadenten det er hungersnød eller om hvor forfærdelig krig er. Efter Golf-krigen er vi blevet vant til at se krig fra videoer af bomber, der flyver lige ind i deres mål: Klinisk krig. Vi der er derinde, vores opgave, det er at sige: ”Faktisk så fløj den der bombe en gade til venstre og ramte det her hus, og dræbte seks mennesker, og lad mig beskrive for Jer, hvordan deres kroppe lå rundt omkring. Og her er billedet!”

Det er journalistens opgave: at komme udover krigsførelsen som klinisk proces – hvilket folk foretrækker – og så vise dig, at der er rigtige mennesker involveret, rigtige mennesker som dør. En af de historier som jeg er glad for at have skrevet fra Irak var da jeg talte med en gammel fyr, som havde mistet det meste af sin familie, otte eller ni børn og børnebørn, der blev dræbt af et amerikansk missil, som ikke ramte sit mål. At lade folk vide, at der ikke bare er intelligente våben, som rammer militære installationer. Det kan godt være, at vi synes, at krigen var en stor succes fordi vi kom til Bagdad på tre dage – men hallo, der er en fyr herovre som har mistet sin familie. Det er den bedste opgave en krigsjournalist kan udføre, tror jeg. Sådan ser jeg mit job: bare at skrive hvad jeg ser, ude i felten.

11. Fra Detroit til Hindu Kush

Men de nye nyhedskilder virker mere vinklede end det?
Der har været en informationsekspllosion, med internet og kabelkanaler som CNN og Al-Jazeera. For ti år siden sagde man, at de store amerikanske medier var for meget af et filter, at der var behov for en ”ny informations-verdensorden” for at få andre stemmer frem. Nu kan alle med en telefonlinje og en laptop-computer læse direkte, hvad der bliver rapporteret i den arabiske presse, af det iranske nyhedsbureau, se hvad der er på Al-Jazeera.

Det er rigtigt fra et forbrugersynspunkt: at man kan forholde sig til forskellige kilder. Men det virker som om, at mange af de nye procucenter faktisk har endnu mere filter på end de gamle?

Selvom vi nu har fået alle disse nye medier, så er der faktisk flere og flere mennesker, der holder fast på for eksempel New York Times, Washington Post og de

etablerede nyhedsbureauer for ligesom at skære igennem alt vrøvlet, sludderet og fordrejningerne. De stoler faktisk mere på os. Man kunne have troet, at Washington Posts solgte oplag ville falde på grund af internettet under noget som Irak-krigen. Men det var faktisk præcist det modsatte, der skete: der blev solgt flere trykte aviser under krigen. Det tror jeg har noget at gøre med, at der er så meget skidt derude – at folk bare føler, til syvende og sidst: ”den her kvalitetsavis har jeg stolet på i årevis, lad mig lige se, hvad de har at sige”. Kvalitetsaviserne har ikke set et fald i læsertal på grund af kabelekspllosionen, internettet og alt muligt andet – det er steget! Det synes jeg er fascinerende, fordi alle troede, at vi ville blive arbejdsløse ti år efter internettet slog igennem. Ønsket om kvalitet vokser og vokser.

Til sidst: i din bog nævner du, at nogle af dine kolleger gik med skydevåben i Somalia – men under Irak-krigen var der stor opstandelse blandt de amerikanske medier, fordi Geraldo Rivera [fra Fox News, red.] gik rundt med en stor revolver i Irak?

Det der skete var: han viftede med den på skærmen, og sagde noget i retning af: ”Jeg nakker selv det svin!” De fleste af de journalister og tv-folk i Somalia, som havde våben, havde dem med henblik på selvforsvar. Men der var en masse journalister i Cambodia som købte AK-47’ere, og som faktisk bare havde dem for sjov. En masse journalister i krigszoner, de er som drenge med legetøj. Når man pludselig er et sted, hvor man kan købe en AK-47 for en hundredlap, så tager du en. De kan også lide at klæde sig ud i uniformer: det så jeg i Timor, Cambodia, Somalia – selv i Irak; der var en masse journalister, som gik rundt i fuldt US Army kampudstyr. Det er en slags machodrøm.

Men det mener jeg er farligt, at klæde sig lige som de hærenheder man dækker. Jeg gik med de samme ting hver dag i Irak: hvid skjorte og cowboybukser. Jeg gik aldrig med skudsikker vest, selvom om det var meningen at vi skulle. Min holdning til det er: Jeg er journalist, ikke soldat. Og hvis de skyder, så er jeg på vej i den anden retning. Ikke at gå med skudsikker vest gjorde mig mentalt set mere sikker. For det andet: hvis jeg vader rundt i en camouflagede soldaterjakke og hjelm, så kan en snigskytte 200 meter væk ikke se forskel. Men hvis jeg har hvid skjorte og cowboybukser på, så er det ligesom at sige: ”Jeg truer dig ikke, hr. irakiske snigskytte, jeg udgør ingen trussel mod dig.”

Hvor hurtigt kommer volden omkring dig til at virke normal?

Som jeg skrev i bogen, så blev jeg meget hurtigt en ekspert i at flyve ind til Mogadishu og forhandle om, hvor mange maskingeværsbevæbnede vagter jeg skulle bruge. Mennesker har en fascinerende kapacitet til at

adaptere sig til forandrede omstændigheder. Og det er det man ser i krigszonerne.

Er den kapacitet, lethed med hvilken man kan blive vænnet til vold – er det også grunden til, at hele lande glider ind i et kaos, hvor alle bare følger med skredet?

Det er rigtigt. Det er een af de mest fascinerende ting ved at være sådanne steder: hvordan folk tilpassede sig de mest kaotiske betingelser man kan forestille sig. For livet skal gå videre. Lige meget hvor dårligt det hele bliver, så skal man stadig stå op om morgenen, man skal stadig have noget at spise, og man skal stadig finde en måde at tjene penge på, og man må tage sig af sin familie. De grundlæggende ting er stadig de samme, lige meget om man er i Paris, New York, Kabul eller Basra. Mennesker er ens. Og hvis overlevelse, og at få noget at spise betyder, at man er nødt til at have et skydevåben i hånden for at gå derud, så vil et menneske gøre det. I Irak boede jeg tre uger i en bil, bogstaveligt talt levede i bilen, hele tiden. Vi løb tør for mad og brændstof: så der blev jeg ekspert i at finde ud af, hvor benzinstationer lå før i tiden, komme ned i jorden, bryde ind i tankene og liste benzinen ud. Det anede jeg ikke noget om, hvordan man gjorde, men når man skal, så gør man det. I Afghanistan red jeg i otte timer henover et bjerg, Hindu Kush, i en snestorm – og jeg er fra Detroit, jeg har aldrig været på en skide hest i hele mit liv [ler].

Men kald mig ikke krigsreporter: jeg er bare journalist. Når man bliver sendt ud for at dække en krig, så tilpasser man sig. Jeg synes ikke, at der skal være nogen, der er specialiserede i krig. Jeg har mødt fotografer, der ”kun tager krige”, og de er blevet småskøre. Den giver dem en form for macho-tilfredsstillelse, krigen. Men krig gør mig ikke høj. Jeg synes, det er forfærdeligt. Det er derfor jeg vil dække det, for at vise folk, hvor forfærdeligt det er.

Korrekturert og nylayoutet 30/3 2008